

I. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА

Валявко І.
(Київ, Україна)

ОМЕЛЯН ПРИЦАК ТА ДМИТРО ЧИЖЕВСЬКИЙ: ДО ІСТОРІЇ НАПИСАННЯ СПОГАДІВ

У статті висвітлюється історія створення тексту спогадів Омеляна Прицака про Дмитра Чижевського, а також розглядається багатолітнє листування вчених, яке вперше було опубліковано і прокоментовано у збірці «Дмитро Іванович Чижевський і його сучасники. Листи, спогади» (Кіровоград, 2013). В цій збірці побачили світ і цікаві спогади О. Прицака, в яких він, крізь призму власного сприйняття, вирисовує багатогранний портрет свого приятеля, визначного славіста Дмитра Чижевського. В статті коротко аналізуються їхні взаємовідносини, що тривали понад 30 років. Неординарні мислителі, котрі ще за життя отримали міжнародне визнання, вони досліджували і розвивали українську культуру і несли її здобутки в культурні світи інших народів. У статті наголошується, що наукова спадщина вчених становить пласт нашої духовної історії, яку ми повинні вивчати.

Ключові слова: українська духовна історія, архівна колекція, спогади, епістолярна спадщина, біографічні студії.

У цьому році виповнюється не тільки 95-річчя з дня народження визначного вченого-сходознавця, історика, філолога Омеляна Прицака, а й 120-річчя з дня народження Дмитра Чижевського – видатного славіста, філософа, дослідника духовної історії слов'ян. Обидва вчені є визначними і, як сказала, «знаковими постатями» на тлі української діаспори ХХ століття. За обсягом, якістю, креативністю наукових здобутків вони займають одне з найпочесніших місць у пантеоні відомих українських діячів. Так сталося, що більша частина їхнього життя пройшла на

еміграції, а їхня наукова спадщина до 90-х років минулого століття була заборонена в Україні. Невизнані і критиковані на Батьківщині, вони були «флагманами» української науки за кордоном. Реалізувавшись як учені в іншому науковому світі й отримавши професорські посади, вони продовжували досліджувати і розвивати українську культуру, нести її здобутки в культурні світи інших народів. Однак їхня діяльність не завжди знаходила розуміння і підтримку серед української діаспори і, водночас, гостро критикувалися радянськими науковцями. Але вони працювали не заради схвальних відгуків, почесних нагород та наукових ступенів, а за покликанням власної душі. І саме тому, всупереч різним життєвим негараздам, які їх переслідували протягом життя, маємо достатньо велику наукову спадщину цих визначних українських мислителів, кожний з яких зробив «прорив» у своїй науковій сфері.

Познайомились О. Прицак та Д. Чижевський наприкінці літа 1946 року в Геттінгені. А сталося це так: О. Прицак, будучи редактором журналу «Стежі», опублікував у цьому виданні деякі розділи з праці Д. Чижевського «Нариси з історії філософії на Україні» і автор, приїхавши до Геттінгена у справах, вирішив познайомитись з редактором і подякувати за публікацію. Сам Прицак так описує їхню зустріч: «...Одного погідного дня прийшов до мого помешкання невідомий мені старший Пан. Він говорив українською мовою і назвав своє ім'я: “Я буду Дмитро Чижевський”. Я був дуже здивований і радий, що мав змогу особисто познайомитися з вченим, який був здавна моїм ідеалом в науці. Я запросив його відпочити і пригостив гостя кавою...» [1, с. 209]. Для Д. Чижевського ця публікація в студентському журналі була важлива тим, що показувала зацікавленість його працями серед української молоді. Після цього візиту між О. Прицаком і Д. Чижевським встановилися дружні стосунки і Чижевський, дізнавшись, що О. Прицаку конче потрібна література, яка є в бібліотеці Марбурзького університету, запросив його до себе. О. Прицак так згадував про це: «“Я запрошую Вас до себе, бо дістав до своєї диспозиції цілий перший поверх і радо запрошуюю Вас пожити у мене в помешканні” – сказав він. Я подякував Дмитру Івановичу за його люб'язність і доброту до мене, і ми домовилися, що коли я буду мати відповідні документи і знатиму коли зможу приїхати до Марбурга, то зателефоную йому» [1, с. 210]. Згодом відвідини О. Прицака до Д. Чижевського таки відбулись, і стосунки між ними стали ще більш теплими й товариськими. Однак, аналізуючи перебіг їхніх взаємин з відстані часу,

слід визнати, що між ними так і залишилась певна дистанція: стосунки були дружні, але не близькі. І це не дивно, адже між ними існувала вікова різниця у 25 років, і головне на момент знайомства вони мали різний соціальний статус: Дмитро Чижевський був визнаним метром славістики, професором, автором багатьох наукових праць, який мав багато учнів та докторантів й очолював Семінар славістики в Марбурзькому університеті, а Омелян Пріцак тільки розпочинав свою наукову кар'єру і працював над своєю першою докторською дисертацією, а його блискучі наукові здобутки були ще попереду. Ця «дистанційність» особливо яскраво відбилась в їхньому листуванні: О. Пріцак у своїх листах спочатку звертався до Д. Чижевського: «Високоповажний Пане Професоре!» (все з великої літери), пізніше це перейшло у «Дорогий Пане Професоре!», але воно так і не змінилось на «Дорогий Дмитре Івановичу». Д. Чижевський звертався до О. Пріцака «Вельмишановний пане докторе» або частіше «Вельмишановний пане колего!». Отже, у своїх відносинах вони зберегли певну субординацію, але це не завадило їхнім добрим стосункам і науковим контактам, котрі тривали до кінця життя Дмитра Чижевського. Періодично вони влаштовували разом якісь наукові проекти, як наприклад видання «Harvard Series in Ukrainian Studies», яке виходить і до сьогодні. Але на початку свого існування гарвардська серія українських видань не мала фінансової підтримки і тільки завдяки Дмитру Чижевському, який домовився про її публікацію з мюнхенським видавцем Вільгельмом Фінком, вона розпочала свій вихід. У цій серії вийшла і монографія Д. Чижевського про Григорія Сковороду німецькою мовою «Skovoroda: Dichter, Denker, Mystiker» (1974), яку О. Пріцак дуже високо оцінив: *«Високоповажний Пане Професоре! Я одержав коректуру Вашої монографії про Сковороду, – писав він Дмитру Чижевському. – Я її за одним замахом прочитав, з великою насолодою. Мушу Вам признатися, що вважаю її одну з найкращих наукових праць, що досі я коли-небудь читав. Я дуже щасливий, що вона виходить в нашій серії.»*[1, с. 407]. Був іще проект перевидання п'яти томів «Апокрифів» І. Франка, що вийшли у Львові в 1910 році, зі вступом і коментарями Д. Чижевського, і ця робота розпочалася, але згодом він, зайнятий іншими нагальними науковими справами, відклав її і так і не закінчив, про що О. Пріцак дуже шкодував. Проте їхні контакти лежали не лише в науковій площині – між ними були й чуйні людські стосунки: вони неодноразово відвідували один одного, цікавились родинним життям, турбувались та підтримували в тяжкі часи.

Так, в одному зі своїх листів до Д. Чижевського О. Прицак писав: *«Ірочка¹ (кіця) була дуже розчарована, коли, повернувшись із проходу, Вас не застала. Бідна розплакалася! Це мене дуже здивувало, бо вона назагал до людей, що їх уперше побачила, ставиться з резервою. Видно, що я її правильно назвав кіцею і що Ви дійсно “Katzenbändiger”² [1, с. 376]. На що Дмитро Чижевський відповів: «Жалкую, що вже не встиг поговорити з Вашою донькою. Надсилаю їй портрет котика (на звороті). Щиро вітаю Вас і Вашу пані дружину!»³ [1, с. 377]. В іншому листі О. Прицак пише: «Дорогий Пане Професоре! Я тільки щойно дістав листа від панни Тані⁴, яка передала погану вістку про те, що Ви хворі⁵. Очевидно, ми дуже застрашені і просимо при нагоді прислати хоч картку з відомостями про Ваш стан» [1, с. 403]. І це були не просто чемні слова, які мав би висловити колега з приводу поганого самопочуття свого знайомого – це*

¹ Ірена-Ніна Прицак (нар. 1954 р.) – донька Омеляна Прицака.

² “Katzenbändiger” – з німецької «приборкувач котів». Дмитро Чижевський завжди швидко знаходив спільну мову з дітьми своїх знайомих, друзів та учнів, про що збереглося немало родинних переказів.

³ Ніна Михайлівна Прицак (1916–1996) – дружина О. Прицака, працювала лектором російської мови в університеті Кіля в Німеччині, після переїзду до США була домогосподаркою та допомагала О.Прицаку як справжній і дуже працюючий науковий асистент.

⁴Тетяна Дмитрівна Чижевська (1924–1986) – американський славіст, дочка Д. Чижевського. Ступінь бакалавра одержала в Чиказькому університеті, де вчилася з 1945 по 1947 рік, а ступінь магістра – на кафедрі славістики Колумбійського університету (1947–1949), де під керівництвом Р. Якобсона почала писати докторську дисертацію: «Словник мови “Слова о полку Ігореве”» («A Comparative Lexicon of the Igor’s Tale»), яку захистила у 1955 році в Гарвардському університеті. Пізніше викладала як інструктор і гостьовий лектор в університетах Сиракуз, Мічигану, Вашингтона, Сіетла, Іллінойсу (1951–1958). В Іллінойському університеті вона отримала посаду доцента (1958–1965), а пізніше перейшла до Уейнського державного університету, де в 1974 році стала професором і обіймала цю посаду до самої смерті. Тетяна Чижевська була членом Американської асоціації вчителів славістики й східноєвропейських мов, Товариства лінгвістів Америки, редактором журналу «Newsletter of Slavic Review» (1963–1966). Галузь її наукових зацікавлень становили російська мова й література, а також давньоруський період. Члени родини Прицаків були близькими друзями Тетяни Чижевської, і вона з ними щільно листувалась та неодноразово у них гостювала. Крім того, Т. Чижевська, на запрошення О. Прицака, працювала над перекладом «Платівського літопису» з давньоруської на англійську мову і переклала більшу частину цієї праці, але у зв’язку із передчасною смертю Т. Чижевської цей проект так і залишився незавершеним.

⁵ У 70-ті роки Дмитро Чижевський доволі часто хворів і кілька разів лежав у лікарні, але ніколи не впадав у відчай і песимізм із приводу стану свого здоров’я. Він завжди мав багато наукових планів, які тримали його в бадьорому настрої і допомагали подолати хвороби.

було шире хвилювання, небайдужість та повага до визначного вченого, що мав уже поважні літа і не дуже добрий стан здоров'я. Визнання наукових здобутків Дмитра Чижевського і свою повагу до нього Омелян Пріцак висловлював не тільки в листах – він підтверджував це справами. Зокрема, у 1973 році, після офіційного створення Українського наукового інституту Гарвардського університету (УНІГУ), ініціатором, промоутером і першим керівником якого став О. Пріцак, одна з кафедр цього інституту, а саме кафедра літератури, була названа на честь Дмитра Чижевського. Про це О. Пріцак офіційно повідомив Д. Чижевського у своєму листі, віддаючи належну повагу тому величезному внеску, який він зробив у дослідження української духовної історії. Дмитро Чижевський був дуже вдячний Омелянові Пріцаку, тим більше що протягом життя він мав небагато проявів пошани та вдячності з боку української діаспори щодо своєї наукової праці. На жаль, з огляду на стан здоров'я, він так і не зміг побувати в УНІГУ і прочитати там курс лекцій, однак кафедра української літератури й сьогодні носить його ім'я і готує нових науковців.

Ще одним вагомим внеском в увічнення пам'яті Дмитра Чижевського з боку професора Пріцака стало написання спогадів про нього. Історія виникнення цього тексту доволі довга. Уперше звернулася до професора Пріцака з пропозицією написати спогади про Дмитра Чижевського у 1998 році, коли він був директором Інституту сходознавства ім. А. Кримського Національної академії наук України в Києві. Пан Пріцак гостинно прийняв мене у своєму Інституті і з зацікавленням поставився до моїх досліджень наукової та архівної спадщини вченого. Він надав мені декілька адрес докторантів і колег Дмитра Івановича, які довгі роки підтримували з ним дружні стосунки а отже, могли би допомогти в моїх пошуках. Я була йому дуже вдячна за допомогу і пізніше встановила контакт з цими людьми, більшість з яких стали авторами спогадів про Д. Чижевського. Крім того, під час зустрічі професор О. Пріцак розповів мені багато цікавого із власного досвіду спілкування з Д. Чижевським, проте написати спогади відмовився з огляду на брак часу і напружену адміністративно-наукову роботу.

Удруге ми зустрілися вже в Америці у 2002 році під час мого перебування в США на стипендії ім. Фулбрайта. Я провідала професора Пріцака у невеличкому містечку Уелслі (неподалік Кембриджа) де, після виходу на пенсію, він мешкав разом із дружиною. Родина Пріцаків гостинно зустріла мене, й професор показав свій дім, особливу гордість

якого становили велика бібліотека та архів ученого, розташовані в кількох кімнатах на нижньому поверху (в бейсменті). Потім за чашкою кави пан Пріцак більш детально розповів мені про своє знайомство та подальші контакти з Дмитром Чижевським. Не зважаючи на не дуже добрий стан здоров'я, професор близько двох годин з ентузіазмом розповідав про Дмитра Івановича, розглядаючи його постать під різними кутами – і як науковця і як людину. Я записала його цікаву розповідь на диктофон і знов запропонувала професору написати спогади. У той час ми, разом з моїм німецьким колегою В. Янценим, якраз збирали матеріал для збірника «Матеріали до біографії Д. І. Чижевського», куди планували включити автобіографію вченого, різні архівні матеріали, вибране листування та спогади про нього. Отже, ми звернулися до багатьох його колишніх колег та учнів із проханням написати спогади про Дмитра Івановича. І варто сказати, що багато людей відгукнулося на нашу пропозицію і завдяки цьому маємо широкий мемуарний матеріал, який відображає різні грані доволі складної і неординарної постаті Дмитра Чижевського. Я запропонувала професору Пріцаку взяти участь у цьому збірнику і розповісти про Дмитра Чижевського так, як він його пам'ятає. Він сказав, що подумає над цією пропозицією. За кілька місяців я знов відвідала професора і він пообіцяв найближчим часом написати текст спогадів і надіслати мені до Києва. Проте стан здоров'я і різні наукові справи затримали роботу й тільки в листопаді 2004 року я отримала текст спогадів і лист, в якому професор писав: *«Нарешті я маю змогу послати Вам текст моїх спогадів, які моя дружина погодилась написати з моїх слів. Справа в тому, що моя українська друкарська машинка добре не працює, а мій почерк дійшов до того, що я сам не можу його відчитати»*⁶. Отже, спогади являли собою рукописний текст на 34 сторінках з різними додатками, написаний дружиною професора Ларисою Пріцак під його диктовку. Набравши цей текст на комп'ютері і зробивши деякі уточнення щодо дат і подій, які не зовсім узгоджувались із біографічними даними Чижевського, я відіслала цей текст панові Пріцаку. Далі ми певний час листувалися, уточнюючи і доповнюючи різні місця в тексті, хоча з огляду на стан здоров'я, цей процес не був легким для професора і вимагав певного напруження сил. Так у своєму листі від 01.07. 2005 р. він написав: *«Шановна пані Ірина! Накінець моя дружина Лариса мобілізувала мене і я відповідаю на Вашого листа від 20 грудня*

⁶ Приватний архів І. Валякко. Лист від О. Пріцака, листопад 2004 р.

2004 року. В мій текст в дійсності забралися деякі неточності, і я дуже Вам вдячний за те, що Ви їх виправили... Мені приємно, що усі неясності моєї статті виправлені і що вона невдовзі буде надрукована. З дружнім привітом Ваші Прицаки Омелян та Лариса»⁷. Професор Прицак незабаром збирався приїхати до Києва, про що повідомив мене у короткій листівці, і запропонував зустрітися і ще раз переглянути виправлений варіант тексту разом з моїми коментарями, над якими я в той час працювала. Пізніше приїзд було перенесено на осінь 2005-го, потім на весну 2006 року... На жаль, Омелян Прицак так більше і не зміг відвідати України, він помер в Америці 29 травня 2006 року.

Спогади, написані професором Прицаком, були перекладені російською мовою, як ми з ним і домовлялися, і ввійшли до збірника «Материалы к биографии Д. И. Чижевского (1894–1977)», виданого 2007 року в Москві. Однак ще за життя О. Прицак хотів, щоб його спогади вийшли українською мовою і були доступні насамперед українському читачу. І нарешті це здійснилось: їх було видано у збірці «Дмитро Іванович Чижевський і його сучасники. Листи, спогади» (Кіровоград, 2013), що присвячена 120-річчю з дня народження Дмитра Чижевського. Крім того, у цій збірці було опубліковано і відоме на сьогодні листування цих двох учених.

Текст спогадів Омеляна Прицака є частиною тією пам'яті, яку він залишив не лише про Дмитра Чижевського, а й про себе, оскільки кожен спогад доволі суб'єктивні і перш за все висвітлюють особистість Автора. Зі сторінок спогадів Дмитро Чижевський постає перед нами в різних іпостасях: і як визначний учений з неабиякою працездатністю, автор фундаментальних праць у галузі славістики, історії філософії та духовної історії слов'ян, і як небайдуха, чуйна людина, що готова надати допомогу тим, хто цього потребує, і перш за все своїм співвітчизникам українцям, і як учитель, який радо віддає знання тим, хто цього прагне. Для того, щоб відчутти колорит тексту, пропоную невеличкий уривок, у якому йдеться про подорож молодого докторанта О. Прицака з Геттінгена в гості до Д. Чижевського в Марбург: *«Із Геттінгена до Марбурга недалеко, всього біля 120 км. Але в ті часи (влітку 1947) це була правдива, повна пригод експедиція. Німеччина була поділена на чотири зони: американську, англійську, французьку і східно-радянську. Щоби переїхати з однієї зони до другої, треба було мати перепустку від представника керівництва*

⁷ Там само. Лист від О. Прицака, 01.07.2005 р.

даної зони. Крім того, треба було роздобути залізничний квиток. Потягів було мало, а охочих подорожувати були маси. Це, в першу чергу, біженці з Німеччини і різних частин Європи, а крім них так звані «паскарі», цебто ті, хто займався чорним ринком. І одні й другі мали гори пакунків. Я дістав від деканату філософського факультету Геттінгенського університету і від мого професора Ганса Гайнріха Шедера⁸ рекомендаційні листи на підставі яких я приблизно за тиждень дістав перепустку і залізничний квиток. Але це не допомогло мені дістатися до вагона. Я прийшов на перон приблизно за годину раніше, але вже були довгі черги до дверей кожного вагона. Я зробив рекогністенцію перону і знайшов одну чергу, яка мені здавалася надійною. Поки що вагони були закриті на ключ. Коли прийшов час відправлення потяга, двері відчинили і почалися дантівські сцени. Жінки, діти і чоловіки із своїм багажем намагалися відсунути одне одного від дверей, так що прийшлося вжити фізичної сили, щоб дістатися до вагона. Мені це вдалося завдяки тому, що я не мав багажу, а тільки ранець за плечима. Також вже як я здобув двері, мені вдалося влізти до вагона і знайти там місце. Після того, як ми проїхали біля двох годин різним темпом, ми врешті-решт прибули до станції Айхенбаум, яка була пограничною поміж американською і англійською зонами. На цій станції нам наказали вийти разом зі своїм багажем і чекати на пероні. Тоді прийшли митники, і їхня інспекція тривала біля години. У своєму наплечнику я мав одну книжку, випуски із доступних мені джерел і децю чистих зошитів. Митники пройшли не кинувши око на ці мої скарби. Тепер ми мали продовжувати подорож, цебто треба було знов повторити мистецтво влізти до вагона, що мені й вдалося. Нарешті після години їзди поїзд прибув до станції Марбург, тому що там мало людей виходило, я не мав жодних проблем із виходом на перон. Там на мене вже очікував Дмитро Іванович, і ми поїхали візником на його квартиру до міста. Я зразу повідомив Дмитра Івановича, що не маю американської пайкової картки, так як харчові картки з англійської зони, з якої я приїхав, не можна було вимінати на картки американської зони. Дмитро Іванович заспокоїв мене і повідомив про те, що він про це вже подбав і має для мене харчові картки на місяць. Як професор, що постійно дбає про забезпечення потребуючих студентів і має свої знайомства у представників влади, він дістає в разі потреби

⁸ Ганс Гайнріх Шедер (1896–1957) – німецький сходознавець, єгиптолог, історик релігії. Науковий керівник докторської дисертації Омеляна Пріцака.

додаткові картки. Коли ми приїхали на його квартиру, там вже сиділи два студенти із Радянської зони, Дмитро Іванович запросив нас до столу і пригостив своїми ласощами. Тут треба згадати, що він був не тільки знаменитий філософ і славіст, але також знаменитий гурман, який вмів сам фахово приготувати королівську їжу⁹. Пізніше Дмитро Іванович показав мені свою гордість а саме: кулінарне відділення своєї бібліотеки, де були зібрані рідкості давньої і новітньої “Кулінарії” європейських і позаєвропейських країн. Одного разу Дмитро Іванович розповів мені, що він серйозно працює над темою: “Філософія кулінарного мистецтва” [1, с. 210–211]. Отже, вважаю, що спогади Омеляна Пріцака є досить яскравим явищем української мемуарної літератури і повинні ввійти до широкого наукового обігу.

Щодо листування цих двох непересічних мислителів, то архіви Д. Чижевського та О. Пріцака без перебільшення можна назвати «архівами епохи», адже протягом життя вони підтримували зв'язки з багатьма видатними діячами різних країн та культур, збирали різні рукописи, проспекти, монографії, ставлячись до цього як справжні бібліофіли. Безумовно окрасою й водночас важливою складовою архівів є листування, що акумулює матеріали, які є цінними для вивчення творчої спадщини багатьох видатних мислителів минулої епохи, і справжнім скарбом не тільки для української, а й для європейської культури загалом.

У той же час листування є певною складовою науково-творчої спадщини кожного вченого й одночасно джерелом до його біографічних студій, тому публікація таких першоджерел є безумовно важливою для вітчизняної культури. Коли ж ідеться про таких неординарних і визначних мислителів, як Дмитро Чижевський та Омелян Пріцак, то це набирає особливої ваги, адже їхня спадщина становить пласт нашої духовної історії. У збірці «Дмитро Іванович Чижевський і його сучасники. Листи, спогади» відтворена багатолітня кореспонденція цих двох видатних науковців, що охоплює проміжок часу у 27 років: від моменту їхнього знайомства у 1946 році до останнього листа, що нам вдалося віднайти на

⁹ Д. Чижевський справді вмів добре готувати і любив пригостити своїх відвідувачів, але 1947 року в Німеччині годі було й говорити про витончений смак, адже населення голодувало, і він неодноразово непритомнів через нестачу харчів. На фотографіях того часу він виглядає дуже схудлим і втомленим. У цей час його суттєво підтримували дружина й друзі, надсилаючи продуктові посилки з Америки. Можливо, саме з цих продуктів він і намагався приготувати якісь «кулінарні шедеври» для своїх гостей, які також періодично голодували.

цей час і який датується 29.05.1973 року. Це є перша й найбільш повна на сьогодні публікація їхнього листування. Щоправда, термін «повна публікація» є дещо умовним. По-перше, завжди існує ймовірність знаходження нових, ще не відомих науковому загалу листів у різних приватних та державних архівних колекціях. Так що цілком можливо, що з часом до цього корпусу приєднаються й інші нововиявлені листи. По-друге, в цій кореспонденції явно відсутня значна частина листів Дмитра Чижевського. На сьогодні маємо в розпорядженні 35 листів від Омеляна Пріцака та всього 6 листів від Дмитра Чижевського. Те, що листів від Дмитра Чижевського повинно бути більше, впливає із самого листування, адже там відсутні листи, за які О. Пріцак періодично дякує Д. Чижевському. Малоімовірно, що О. Пріцак міг знищити ці листи, адже він з великою повагою ставився до Д. Чижевського і розумів наукову вагу їхньої кореспонденції. У розмові зі мною у 2002 році у приватному будинку Омеляна Пріцака в Wellesley Halls професор зазначав, що має близько двох десятків листів від Дмитра Чижевського, але не може їх зараз віднайти, бо його архів не впорядкований. Після смерті Омеляна Пріцака його архів та бібліотеку було передано Науковій бібліотеці Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА), де силами працівників бібліотеки і насамперед копійткій та трудовісткій роботі старшого наукового співробітника науково-дослідного центру орієнталістики ім. Омеляна Пріцака пані Таїсії Сидорчук усі матеріали були розібрані і впорядковані. Саме в архівній колекції О. Пріцака і було віднайдено 6 листів Дмитра Чижевського, при чому декілька листів було закладено в книги і вони просто випали звідти під час реєстрації книжкового фонду бібліотеки. Отже, десь ще має бути близько 15 листів Дмитра Івановича. Сподіваюсь, вони з часом знайдуться і будуть введені до наукового обігу. Зазначимо, що всі опубліковані листи О. Пріцака зберігаються у приватному архіві Дмитра Чижевського, що міститься у відділі рукописів та рідкісних друкованих видань Гайдельберзької університетської бібліотеки під шифром: Heid. Ns. 3881, Tschi, розділ С (листи). Відповідно листи Дмитра Чижевського зберігаються в особовому фонді Омеляна Пріцака: Наукова бібліотека НаУКМА, Фонд № 10. Омелян Йосипович Пріцак (07.04.1919–29.05.2006). Опис 1, Справа 803.

На жаль, справжні «скарби» архівних колекцій Омеляна Пріцака і Дмитра Чижевського покищо залишаються маловідомими, отже, гідно не оціненими ні вітчизняними, ні європейськими дослідниками. Та все ж

сподіваємось, що такі міжнародні конференції та видання, хай і неповні, матеріалів з архівів цих видатних учених змінять ситуацію і привернуть належну увагу як до цих неординарних мислителів, так і до їхніх унікальних архівів.

Список літератури

1. Дмитро Іванович Чижевський і його сучасники. Листи, спогади // Упорядники: І. Валявко, О. Чуднов (Україна), В. Янцен (Німеччина). – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 528 с.

I. Valiavko (Kyiv, Ukraine)

OMELJAN PRITSAK AND DMITRY CHIZHEVSKIJ: THE HISTORY OF WRITING MEMOIRS

The article is about the history of creation of Omeljan Pritsak memoirs about Dmitry Chizhevskij. It also considers a long-term correspondence of two scientists. This correspondence was first published and commented in the book "Dmitry Chizhevskij and his contemporaries. Letters, memoirs "(Kirovograd, 2013). The most interesting memories of O. Pritsak were included in the article. In the memoirs O. Pritsak describes the portrait of his friend – outstanding slavist Dmitry Chizhevskij. The brief analysis of their 30-years relationship is also included. Extraordinary thinkers, who have received international recognition, they have researched and developed Ukrainian culture and carried its achievements in the cultural worlds of other nations. The article emphasizes that the scientific heritage of the scholars makes a significant layer of our spiritual history.

Keywords: Ukrainian spiritual history, archival collection, memories, epistolary heritage, biographical studies.